

habet linguam præcipitem. Et hoc utique a malo, sicut dictum est: « Quod autem amplius est, a malo est¹: » non tamen suo, sed eorum infirmitatis, quibus etiam sic fidem facere conabatur. Nam quod loquens jurasset, dum non scriberet, nescio utrum aliqua de illo Scriptura narraverit. Et tamen Dominus ait: « Omnino non » jurare: » non enim concessit ut id liceret scribentibus. Sed quia præcepti violati reum Paulum, præsertim in Epistolis conscriptis atque editis ad spiritalem vitam salutemque populorum nefas est dicere, intelligendum est illud quod positum est, « Omnino, » ad hoc positum, ut quantum in te est, non affectes, non ames, non quasi pro bono cum aliqua delectatione appetas jursurandum.

XXIX. Sicut illud, « Nolite cogitare de crastino². » Et, « Nolite itaque cogitare quid manducetis, et quid » bibatis, et quid induamini³. » Cum autem videmus et ipsum Dominum habuisse loculos, quo ea quæ dabantur, mittebantur, ut servari possent ad usus pro tempore necessarios; et ipsos Apostolos procurasse multa fratrum indigentiae, non solum in crastinum, sed etiam in prolixius tempus impendentis famis, sicut in Actibus Apostolorum legimus⁴: satis elucet illa præcepta sic intelligenda, ut nihil operis nostri temporalium adipiscendorum amore vel timore egestatis tanquam ex necessitate faciamus.

XXX. Item dictum est Apostolis, ut nihil secum portantes in via, ex Evangelio viverent⁵. Et quodam loco etiam ipse Dominus significavit cur hoc dixerit, cum addidit: « Dignus est enim operarius mercede sua⁶: » ubi satis ostendit permissum hoc esse, non jussum; ne forte qui hoc faceret; ut in opere prædicationis verbi aliquid ab eis, quibus prædicaret, in usus vitæ hujus sumeret,

¹ Matth. v, 37. — ² Id. vi, 25. — ³ Joan. xii, 6. — ⁴ Act. xi, 28. — ⁵ Luc. x, 4. — ⁶ Matth. x, 10.

illicitum aliquid se facere arbitraretur. Posse tamen laudabilius non fieri, in apostolo Paulo satis demonstratum est, qui cum diceret: « Communicet autem is, qui catechizatur verbo, ei, qui se catechizat, in omnibus bonis¹; » et multis locis id salubriter fieri ab eis quibus verbum prædicaret, ostenderet: « Sed tamen ego, inquit, non » sum usus hac potestate². » Potestatem ergo dedit Dominus, cum ista diceret, non imperio constrinxit. Ita pleraque in verbis intelligere non valentes, in factis sanctorum colligimus quemadmodum oporteat accipi, quod facile in aliam partem duceretur, nisi exemplo revocaretur.

XXXI. Sic ergo quod scriptum est: « Os autem quod » mentitur, occidit animam³: » de quo ore dixerit, quaeritur. Plerumque enim Scriptura cum os dicit, conceptaculum ipsum cordis significat, ubi placet et decernitur quidquid etiam per vocem, cum verum loquimur, enuntiatur: ut corde mentiatur, cui placet mendacium; possit autem non corde mentiri, qui per vocem aliud quam est in animo ita profert, ut majoris mali evitandi causa malum se admittere noverit, cui tamen utrumque displicet. Et qui hoc asserunt, ita dicunt etiam illud intelligendum quod scriptum est: « Qui loquitur veritatem » in corde suo⁴: » quia semper in corde veritas loquenda est; non autem semper in ore corporis, si aliqua causa cavendi majoris mali aliud quam in animo est voce proferri exigat. Et esse quidem os cordis, ex hoc jam intelligi potest, quod ubi locutio est, ibi os non absurde intelligitur: nec recte diceretur: « Qui loquitur in corde » suo; » nisi et os in corde recte intelligeretur. Quanquam et eo ipso loco, ubi scriptum est: « Os autem quod » mentitur, occidit animam: » si circumstantia lectionis

¹ Galat. vi, 6. — ² 1 Cor. ix, 12. — ³ Sap. i, 11. — ⁴ Psal. xiv, 3.

consideretur, non accipiatur fortasse aliud quam os cordis. Obscurum enim responsum ibi est, ubi homines latet, qui os cordis, nisi os corporis consonet, audire non possunt. Illud autem os dicit in eo loco Scriptura pervenire ad auditum Spiritus Domini, qui replevit orbem terrarum: ita ut etiam labia et vocem et linguam commemoret in eo loco; nec tamen omnia sinat intellectus nisi de corde accipi, quia Dominum dicit non latere quod dicitur: quod autem sono isto ad aures nostras pertinente dicitur, nec homines latet. Ita quippe scriptum est: « Humanus est enim Spiritus sapientiae, et non » liberabit maledicum a labiis ejus: quoniam renum illius » testis est Deus, et cordis illius scrutator est verus, » et linguae illius auditor. Quoniam Spiritus Domini replevit orbem terrarum, et hoc quod continet omnia, » scientiam habet vocis. Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest latere, sed nec praeteriet illum corripens » iudicium. In cogitationibus enim impii interrogatio erit; sermonum autem illius auditio a Domino » veniet, ad correptionem iniquitatum illius. Quoniam » auris zeli audit omnia, et tumultus murmurationum » non abscondetur. Custodite ergo vos a murmuratione, » quae nihil prodest, et a detractioe linguae parcite: » quoniam responsum obscurum in vacuum non ibit. Os » autem quod mentitur occidit animam¹. » Videtur ergo his minari, qui obscurum putant et secretum esse quod corde agitant atque versant. Tam vero clarum ostendere voluit hoc esse auribus Dei, ut etiam tumultum eum appellaverit.

XXXII. Manifeste etiam in Evangelio invenimus os cordis; ut uno loco et corporis et cordis os Dominus commemorasse inveniatur, ubi ait: « Adhuc et vos sine

¹ Sap. 1, 6-12.

» intellectu estis? Non intelligitis, quia omne quod in os » intrat, in ventrem vadit, et in secessum emittitur; quae » autem procedunt de ore, de corde exeunt, et ea coinquinant hominem? De corde enim exeunt cogitationes » malae, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa » testimonia, blasphemiae: haec sunt quae coinquinant » hominem¹. » Hic si unum os, quod est corporis, intellexeris, quomodo intellecturus es: « Quae autem procedunt de ore, de corde exeunt: » cum et sputus et vomitus de ore procedant? Nisi forte tunc quisque non coinquinatur, cum edit aliquid immundum: coinquinatur autem, cum id evomit. Quod si absurdissimum est, restat ut os cordis intelligamus a Domino expositum, cum ait: « Quae procedunt de ore, de corde exeunt. » Nam et furtum cum possit, et saepe ita fiat, in silentio corporalis vocis atque oris perpetrari, dementissimum est sic intelligere, ut tunc putemus quemquam peccato furti contaminari, cum id fatetur aut indicat; cum autem id tacite committit, incoinquinatum arbitrari. At vero si ad os cordis quod dictum est referamus, nihil omnino peccati tacite committi potest: non enim committitur, nisi ex ore illo interiore procedat.

XXXIII. Sicut autem quaeritur de quo ore dixerit: « Os autem quod mentitur, occidit animam: » ita quaeri potest, de quo mendacio. Videtur enim de illo proprie dicere, quo cuiquam detrahitur. Ait enim: « Abstinet ergo vos a murmuratione, quae nihil prodest, et a detractioe linguae parcite. » Fit autem ista detractio per malevolentiam, cum quisquam non solum ore ac voce corporis profert quod confingit in aliquem, sed etiam tacitus talem vult credi; quod est utique ore cordis de-

¹ Matth. xv, 16-18.

trahere : quod dicit **obscurum** et **occultum** Deo esse non posse.

XXXIV. Nam quod alio loco scriptum est : Noli velle » mentiri omne mendacium¹ : » non ad hoc volunt valere , ut nullo mendacio quisquam mentiatur. Itaque cum alius dixerit , ex isto Scripturæ testimonio usque adeo generaliter omne mendacium esse detestandum , ut etiamsi quis mentiri velit , etiamsi non mentiatur , jam voluntas ipsa damnanda sit ; atque ad hoc interpretetur , quod non dictum est : **Noli** mentiri omne mendacium ; sed , » Noli velle mentiri omne mendacium ; » ut non solum mentiri , sed nec velle mentiri quisque audeat ullo mendacio. Dicit alius : **Imo** quod ait : « Noli velle mentiri » omne mendacium , » de ore cordis exterminandum atque alienandum esse mendacium voluit ; ut a quibusdam mendaciis ore corporis abstinendum sit , sicut illa sunt maxime , quæ pertinent ad doctrinam religionis ; a quibusdam vero non sit ore corporis abstinendum , si majoris mali evitandi causa exigit ; ore autem cordis ab omni mendacio penitus abstinere debeamus. Ubi oportet intelligi quod dictum est : « Noli velle : » voluntas quippe ipsa quasi os cordis accipitur , ut non pertineat ad os cordis , cum majus malum caventes mentimur inviti. Est et tertius intellectus , quo sic accipias : « Noli omne , » ut exceptis aliquibus mendaciis mentiri te sinat. Tanquam si diceret : Noli velle credere omni homini : non utique ut nulli crederetur moneret ; sed ut non omnibus , aliquibus autem crederetur. Et id quod sequitur : « Assiduitas enim ejus non proficiet ad » bonum , » ita sonat , quasi non a mendacio , sed ab assiduo mendacio , id est , a consuetudine atque amore mentiendi prohibere videatur. Quo profecto delabatur , quisquis vel omni mendacio putaverit abutendum : (ita enim

¹ Eccli, vii, 14. — ² Ibid.

nec illud cavebit , quod fit in doctrina pietatis et religionis ; quo sceleratius quid facile invenias , non inter omnia mendacia , sed inter omnia peccata ?) vel alicui mendacio , quamvis facili , quamvis innoxio , nutum voluntatis accommodaverit ; ut non invitus evadendi majoris mali causa , sed volens libensque mentiatur. Ita cum tria sint , quæ in hac sententia intelligi possint ; aut omne mendacium non solum mentiri noli , sed nec velle mentiri ; aut noli velle , sed vel invitus mentire , cum fugiendum est aliquid gravius ; aut noli omne , ut exceptis aliquibus mendaciis cætera permittantur : unum hîc pro his quibus mentiri nunquam placet , duo pro illis qui aliquando putant esse mentiendum , inveniuntur. Sed tamen quod sequitur : « Assiduitas enim ejus non proficiet ad bonum , » nescio utrum possit primæ harum trium sententiæ suffragari : nisi forte ita ut perfectorum præceptum sit , omnino nunquam non solum mentiri , sed vel velle mentiri ; assiduitas vero mentiendi nec proficientibus permittatur. Tanquam si cum præciperetur , nunquam prorsus non solum mentiendum , sed nec voluntatem habendam esse mentiendi , contradiceretur exemplis , quod aliqua sunt etiam magna auctoritate approbata mendacia : responderetur autem , illa quidem esse proficientium , quæ habent secundum hanc vitam quaecumque officium misericordiæ ; sed usque adeo esse omne mendacium malum , et perfectis atque spiritalibus animis omni modo fugiendum , ut nec ipsis proficientibus assiduitas ejus permittenda sit. Dictum est enim¹ , jam de obstetricibus Ægyptiis , quod de indole ad melius proficiendi mentientes approbatæ sunt : quia nonnullus gradus est ad diligendam veram ac sempiternam salutem , cum quisque miseri-

¹ Vide supra n. 7.

corditer etiam pro alicujus quamvis mortali salute mentitur.

XXXV. Item quod scriptum est : « Perdes omnes qui » loquuntur mendacium² : » alius dicit, nullum hinc exceptum esse mendacium, sed omne damnatum. Alius dicit : Ita vero, sed qui loquuntur ex corde mendacium, secundum superiorem disputationem ; nam veritatem loquitur in corde, qui odit mentiendi necessitatem, quam poenam hujus vitæ mortalis intelligit. Alius dicit : Omnes quidem perdet Deus qui loquuntur mendacium, sed non omne mendacium : est enim aliquod mendacium quod tunc insinuabat Propheta, in quo nulli parcatur ; id est, si peccata sua quisque confiteri detrectans, defendat ea potius, et nolit agere poenitentiam ; ut parum sit quia operatur iniquitatem, nisi etiam justus videri volens medicinæ confessionis non succumbat : ut et ipsa verborum distinctio non aliud intimare videatur : « Odisti omnes » qui operantur iniquitatem² ; » sed non perdes, si poenitendo in confessione veritatem loquantur, ut faciendo istam veritatem veniant ad lucem ; sicut in Evangelio secundum Joannem dicitur : « Qui autem facit veritatem, » venit ad lucem³. Perdes autem omnes qui, non solum » operantur quod odisti, sed etiam loquuntur mendacium ; » falsam justitiam prætendendo, nec in poenitentia confitendo peccata.

XXXVI. Nam de falso testimonio, quod in decem præceptis Legis positum est⁴, nullo modo quidem contendere potest, dilectionem veritatis in corde servandam, et proferendum falsum ad eum apud quem dicitur testimonium. Cum enim Deo tantum dicitur, tunc tantum in corde veritas amplectenda est : cum autem homini dicitur, etiam ore corporis verum proferendum est ; quia homo non est

¹ Psal. v, 7. — ² Ibid. — ³ Joan. III, 21. — ⁴ Exod. xx, 16.

cordis inspector. Sed plane de ipso testimonio non absurde quæritur, apud quem quisque testis sit. Non enim apud quoscumque loquimur, testes sumus ; sed apud eos quibus expedit et debetur per nos cognoscere aut credere veritatem : sicuti est iudex, ne in judicando erret ; aut qui docetur doctrina religionis, ne erret in fide, aut ipsa doctoris auctoritate dubius fluctuet. Cum autem ille te interrogat ; aut vult ex te aliquid nosse, qui eam rem quærit quæ non ad eum pertineat, aut quam ei nosse non expedit, non testem, sed proditorem requirit. Itaque si ei mentiaris, a falso fortasse testimonio alienus eris, sed a mendacio alienus profecto non eris. Salvo igitur eo, quod falsum testimonium dicere nunquam licet, quæritur utrum liceat aliquando mentiri. Aut si falsum testimonium est omne mendacium, videndum est utrum admittat compensationem, ut dicatur vitandi majoris peccatigratia : sicut illud quod scriptum est : « Honora patrem et matrem¹, » rapiente officio potiore contemnitur ; unde ultimum sepulturæ honorem patri prohibetur exolvere, qui ab ipso Domino ad regnum Dei annuntiandum vocatur².

XXXVII. Item quod scriptum est : « Verbum excipiens » filius a perditione longe aberit : excipiens autem excipit » illud sibi, et nihil falsi de ore ipsius procedit³, » dicit aliquis, non aliud hinc accipiendum esse quod positum est : « Excipiens verbum filius, » nisi verbum Dei, quod est veritas. Ergo, « Excipiens veritatem filius a perditione » longe aberit, » refertur ad illud quod dictum est : « Perdes omnes qui loquuntur mendacium⁴. » Quod vero sequitur : « Excipiens autem excipit illud sibi, » quid aliud insinuat nisi quod Apostolus dicit : « Opus autem » suum probet unusquisque, et tunc in semetipso habebit

¹ Exod. xx, 12. — ² Matth. VIII, 22. — ³ Prov. XXIX, 27. — ⁴ Psal. v, 7.

» gloriam, et non in altero¹ ? » **Qui** enim excipit verbum, id est, veritatem, non sibi, sed ut hominibus placeat, non eam custodit, cum eis videt placeri posse mendacio. Qui autem excipit sibi, nihil falsum de ore ipsius procedit; quia etiam cum placet hominibus mendacium, non mentitur ille qui veritatem, non de qua illis, sed de qua Deo placeret, excipit sibi. Itaque non est cur hinc dicatur: Omnes quidem perdet qui loquuntur mendacium, sed non omne mendacium: quando universaliter omnia mendacia circumcisa sunt in eo quod dictum est: « Et » nihil falsi de ore ipsius procedit. » Sed dicit alius ita esse accipiendum, sicut accepit apostolus Paulus quod ait Dominus: « Ego autem dico vobis, non jurare omnino². » Nam et hinc omnis juratio circumcisa est, sed ab ore cordis, ut nunquam voluntatis approbatione fieret, sed necessitate infirmitatis alterius, id est, a malo alterius, cui non aliter videtur persuaderi posse quod dicitur, nisi jurando fides fiat; aut ab illo malo nostro, quod hujus mortalitatis adhuc pellibus involuti, cor nostrum non valemus ostendere: quod utique si valeremus, juratione opus non esset. Quanquam etiam in hac tota sententia, si quod dictum est: « Excipiens verbum filius a perditione longe aberit, » de ipsa dictum est Veritate per quam facta sunt omnia, quæ incommutabilis semper manet; quoniam doctrina religionis ad eam contemplandam perducere nititur, potest videri ad hoc esse dictum: « Et » nihil falsi de ore ipsius procedit, « ut nihil falsi quod ad doctrinam pertinet dicat. Quod mendacii genus nulla omnino compensatione subeundum, penitusque ac præcipue devitandum est. Aut si quod dictum est: « Nihil » falsi, » absurde accipitur, si non ad omne mendacium referatur: quod dictum est: « De ore ipsius, » secundum

¹ Galat. vi, 4. — ² Matth. v, 34.

superiorem disputationem os cordis accipiendum esse contendit, qui aliquando putat esse mentiendum.

XXXVIII. Hæc certe omnis disputatio quamvis alternet, aliis asserentibus nunquam esse mentiendum, et ad hoc divina testimonia recitantibus, aliis contradicentibus, et inter ipsa verba divinorum testimoniorum mendacio locum quærentibus: nemo tamen potest dicere, hoc se aut in exemplo aut in verbo Scripturarum invenire, ut diligendum vel non odio habendum ullum mendacium videatur; sed interdum mentiendo faciendum esse quod oderis, ut quod amplius detestandum est devitetur. Sed in hoc errant homines, quod subdunt pretiosa vilioribus. Cum enim concesseris admittendum esse aliquod malum, ne aliud gravius admittatur; non ex regula veritatis, sed ex sua quisque cupiditate atque consuetudine metitur malum; et id putat gravius, quod ipse amplius exhorrescit, non quod amplius revera fugiendum est. Hoc totum ab amoris perversitate gignitur vitium. Cum enim duæ sint vitæ nostræ; una sempiterna, quæ divinitus promittitur; altera temporalis, in qua nunc sumus: cum quisque istam temporalem amplius diligere cœperit, quam illam sempiternam, propter hanc quam diligit, putat esse omnia facienda; nec ulla æstimat graviora peccata, quam quæ huic vitæ faciunt injuriam, et vel ei commoditatis aliquid inique et illicite auferunt, aut eam penitus illata morte adimunt. Itaque fures et raptores et contumeliosos et tortores atque interfectores magis oderunt, quam lascivos, ebrios, luxuriosos, si nulli molesti sint. Non enim intelligunt, aut omnino curant, quod isti Deo faciant injuriam; non quidem in illius aliquod incommodum, sed in suam magnam perniciem: cum dona ejus in se corrumpunt, etiam temporalia, atque ipsis corruptionibus aversantur æterna; maxime si jam templum Dei esse cœ-

perunt : quod Christianis omnibus Apostolus ita dicit :
 « Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat
 » in vobis ? Quisquis templum Dei corruperit, corrup-
 » pet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod
 » estis vos¹. »

XXXIX. Et omnia quidem ista peccata, sive quibus
 injuria fit hominibus in ipsis vitæ hujus commodis, sive
 quibus se ipsi homines corrumpunt, et nulli invito nocent ;
 omnia ergo ista peccata, etiamsi huic temporali vitæ ad
 aliquam delectationem vel utilitatem videntur consulere :
 (nam nullus aliquid horum alio proposito ac fine committit) :
 tamen ad illam vitam, quæ sempiterna est, implicatos
 omnibus modis impediunt. Horum autem alia sunt quæ
 solos facientes impediunt, alia quæ eos etiam in quibus
 fiunt. Nam illa quæ utilitatis ad hanc vitam pertinentis
 gratia servantur, cum auferuntur ab injuriis ; illi soli
 peccant, et a vita æterna impediuntur, qui eam faciunt,
 non ii quibus faciunt. Itaque etiamsi ea sibi auferri quisque
 consentiat, vel ne faciat aliquid mali, vel ne in his ipsis
 majus aliquid incommodi patiatur, non solum non peccat,
 sed illud fortiter et laudabiliter, hoc utiliter et inculpabiliter
 facit. Quæ autem sanctitatis religionisque causa servantur,
 cum hæc violare injuriosi voluerint ; etiam peccatis minoribus,
 non tamen injuriis aliorum, si conditio proponitur et facultas
 datur, redimenda sunt. Et tunc jam illa desinunt esse
 peccata, quæ propter graviora vitanda suscipiuntur. Sicut enim
 in rebus utilibus, velut in pecuniario aliove commodo
 corporali, non vocatur damnum, quod propter majus
 lucrum amittitur : sic et in rebus sanctis non vocatur
 peccatum, quod ne gravius admittatur, admittitur. Aut si
 et illud damnum dicitur, quod aliquis perdit ne amplius

¹ I Cor. iii, 16, 17.

perdat : vocetur et hoc peccatum, dum tamen suscipiendum
 esse, ut amplius evitetur, ita nemo dubitet, sicut nemo
 dubitat cavendi majoris damni causa patiendum esse
 quod minus est.

XL. Ista sunt autem quæ sanctitatis causa servanda
 sunt, pudicitia corporis, et castitas animæ, et veritas
 doctrinæ. Pudicitiam corporis, non consentiente ac
 permittente anima, nemo violat. Quidquid enim nobis
 invitis nullamque tribuentibus potestatem majore vi
 contingit in nostro corpore, nulla impudicitia est. Sed
 permittendi potest esse aliqua ratio, consentiendi autem
 nulla. Tunc enim consentimus, cum approbamus et volumus :
 permittimus autem etiam non volentes, evitandæ alicujus
 majoris turpitudinis gratia. Consensio sane ad impudicitiam
 corporalem, etiam castitatem animi violat. Animi quippe
 castitas est in bona voluntate et sincera dilectione, quæ
 non corrumpitur, nisi cum amamus atque appetimus quod
 amandum atque appetendum non esse Veritas docet. Custodienda
 est ergo sinceritas dilectionis Dei et proximi ; in hac enim
 castitas animi sanctificatur : et agendum quibus possumus
 viribus, et pia supplicatione, ut cum violanda appetitur
 pudicitia corporis nostri, nec ipse animæ sensus extremus,
 qui carni implicatus est, aliqua delectatione tangatur :
 si autem hoc non potest, vel mentis in non consentiendo
 castitas conservetur. Custodienda est autem in animi castitate,
 quod ad dilectionem proximi pertinet, innocentia et benevolentia :
 quod autem ad Dei, pietas. Innocentia est, qua nulli
 nocemus : benevolentia, qua etiam prosumus cui possumus :
 pietas, qua colimus Deum. Veritas autem doctrinæ,
 religionis, atque pietatis non nisi mendacio violatur ;
 cum ipsa summa atque intima veritas, cujus est ista
 doctrina, nullo modo possit violari, ad quam pervenire,
 atque in illa omni modo manere,

eique penitus inhærere non licebit, nisi cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, et mortale hoc induerit immortalitatem⁴. Sed quia omnis in hac vita pietas, exercitatio est, qua in illam tenditur, cui exercitationi ducatum præbet ista doctrina, quæ humanis verbis et corporeorum sacramentorum signaculis ipsam insinuat atque intimat veritatem: propterea et hæc quæ per mendacium corrumpi potest, maxime incorrupta servanda est; ut si quid in illa castitate animi fuerit violatum, habeat unde reparetur. Corrupta enim auctoritate doctrinæ nullus aut cursus aut recursus esse ad castitatem animi potest.

XLII. Conficitur ergo ex his omnibus hæc sententia, ut mendacium quod non violat doctrinam pietatis, neque ipsam pietatem, neque innocentiam, neque benevolentiam, pro pudicitia corporis admittendum sit. Et tamen si quisquam proponeret sibi sic amandam veritatem, non tantum quæ in contemplando est, sed etiam in vero enuntiando quod in suo quoque rerum genere verum est; et non aliter proferendam ore corporis sententiam, quam in animo concepta atque conspecta est; ut fidei veridicam pulchritudinem non solum auro et argento et gemmis et amoenis prædiis, sed et ipsi universæ temporali vitæ omnique corporis bono præponeret, nescio utrum sapienter a quoquam errare diceretur. Et si hoc suis omnibus talibus rebus recte anteferet, plurisque penderet; recte etiam temporalibus rebus aliorum hominum, quos innocentia benevolentiaque sua servare atque adjuvare deberet. Amaret enim perfectam fidem, non solum bene credendi ea quæ sibi excellenti et fide digna auctoritate dicerentur, sed etiam fideliter enuntiandi quæ ipse dicenda iudicaret, ac diceret. Fides enim appellata est in

⁴ 1 Cor. xv, 53.

latina lingua ex eo quia fit quod dicitur: quam manifestum est non exhibere mentientem. Quæ etsi minus violatur, cum ita quisque mentitur, ut ei nullo incommodo nullaque perniciæ credatur, addita etiam intentione vel salutis tuendæ, vel pudicitia corporalis: violatur tamen, et res violatur in animi castitate atque sanctitate servanda. Unde cogimur, non opinione hominum quæ plerumque in errore est, sed ipsa quæ omnibus supereminet atque una invictissima est veritate, etiam pudicitia corporis perfectam fidem anteponere. Est enim animi castitas, amor ordinatus non subdens majora minoribus. Minus est autem quidquid in corpore, quam quidquid in animo violari potest. Certe enim cum pro pudicitia corporali quisque mentitur, videt quidem corrumpendo corpori suo, non suam, sed alienam imminere libidinem; cavet tamen ne saltem permittendo sit particeps. Permissio vero illa ubi nisi in animo est? Etiam corporalis ergo pudicitia corrumpi nisi in animo non potest: quo non consentiente, neque permittente, nullo modo recte dicitur violari pudicitia corporalis, quidquid in corpore fuerit aliena libidine perpetratum. Unde colligitur, multo magis animi castitatem servandam esse in animo, in quo tutela est pudicitia corporalis. Quamobrem quod in nobis est, utrumque sanctis moribus et conversatione muniendum est atque sepiendum, ne aliunde violetur. Cum autem utrumque non potest, quid pro quo sit contemnendum quis non videat? cum videat quid cui sit præponendum, animus corpori, an corpus animo; animi castitas pudicitia corporis, an pudicitia corporis castitati animi; et quid magis in peccatis cavendum, permissio facti alieni, an commissio facti tui.

XLIII. Elucet itaque discussis omnibus, nihil aliud illa testimonia Scripturarum monere, nisi nunquam esse

omnino mentiendum : quandoquidem nec ulla exempla mendaciorum imitatione digna in moribus factisque sanctorum inveniuntur ; quod ad eas attinet Scripturas, quæ ad nullam figuratam significationem referuntur, sicuti sunt res gestæ in Actibus Apostolorum. Nam Domini omnia in Evangelio, quæ imperitioribus mendacia videntur, figuratæ significationes sunt. Et quod ait Apostolus : « Omnibus omnia factus sum, ut omnes lucrifacerem¹ : » non eum mentiundo, sed compatiendo fecisse recte intelligitur, ut tanta charitate cum eis liberandis ageret, ac si ipse in eo malo esset, a quo illos sanare cupiebat. Non est igitur mentiendum in doctrina pietatis : magnum enim scelus est, et primum genus detestabilis mendacii. Non est mentiendum secundo genere ; quia nulli faciendæ est injuria. Non est mentiendum tertio genere, quia nulli cum alterius injuria consulendum est. Non est mentiendum quarto genere, propter mendacii libidinem, quæ per se ipsam vitiosa est. Non est mentiendum quinto genere ; quia nec ipsa veritas sine placendi hominibus enuntianda est : quanto minus mendacium, quod per se ipsum, quia mendacium est, utique turpe est. Non est mentiendum sexto genere : neque enim recte etiam testimonii veritas pro cuiusquam temporali comodo ac salute corrumpitur. Ad sempiternam vero salutem nullus ducendus est opitulante mendacio. Non enim malis convertentium moribus ad bonos mores convertendus est : quia si erga illum faciendum est, debet etiam ipse conversus facere erga alios : atque ita non ad bonos, sed ad malos mores convertitur, cum hoc ei præbatur imitandum converso, quod ei præstitum est convertendo. Neque septimo genere mentiendum est : non enim cuiusquam commoditas aut salus temporalis perficiendæ fidei præ-

¹ 1 Cor. ix, 22.

ferenda est. Nec si quisquam in recte factis nostris tam male movetur, ut fiat etiam animo deterior longeque a pietate remotior, propterea recte facta deserenda sunt : cum id nobis præcipue tenendum sit, quo vocare atque invitare debemus, quos sicut nosmetipsos diligimus : fortissimoque animo bibenda est apostolica illa sententia : « Aliis quidem sumus odor vitæ in vitam, aliis odor » mortis in mortem ; et ad hæc quis idoneus¹ ? » Nec octavo genere mentiendum est ; quia et in bonis castitas animi, pudicitia corporis ; et in malis id quod ipsi facimus, eo quod fieri sinimus majus est. In his autem octo generibus tanto quisque minus peccat cum mentitur, quanto emergit ad octavum ; tanto amplius, quanto devertit ad primum. Quisquis autem esse aliquod genus mendacii quod peccatum non sit putaverit, decipiet se ipsum turpiter, cum honestum se deceptorem arbitratur aliorum.

XLIII. Tanta porro cæcitas hominum animos occupavit, ut eis parum sit, si dicamus quædam mendacia non esse peccata, nisi etiam in quibusdam peccatum dicant esse, si mendacium recusemus : eoque perducti sunt defendendo mendacium, ut etiam primo illo genere, quod est omnium sceleratissimum, dicant usum fuisse apostolum Paulum. Nam in Epistola ad Galatas, quæ utique sicut cæteræ ad doctrinam religionis pietatisque conscripta est, illo loco dicunt eum esse mentitum, ubi ait de Petro et Barnaba : « Cum vidissem quia non recte » ingrediuntur ad veritatem Evangelii². » Cum enim volunt Petrum ab errore, atque ab illa in quam inciderat, viæ pravitate defendere ; ipsam religionis viam, in qua salus est omnibus, confracta et comminuta Scripturarum auctoritate conantur evertere. In quo non vident, non solum mendacii crimen, sed etiam perjurii se objicere

¹ 2 Cor. ii, 16. — ² Galat. ii, 14.

Apostolo in ipsa doctrina pietatis, hoc est, **in** Epistola in qua prædicat Evangelium: ibi quippe ait prius quam ista narraret: « Quæ autem scribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior¹. » Sed jam sit **hujus** disputationis modus, in cujus totius consideratione et pertractatione nihil præ cæteris cogitandum atque **orandum** est, quam illud quod idem Apostolus dicit: « **Fidelis** Deus, » qui non vos sinet tentari supra quam **potestis** ferre, sed » faciet cum tentatione etiam exitum, ut **possitis** sustinere². »

¹ Galat. 1, 20. — ² 1 Cor. x, 13.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

CONTRA MENDACIUM AD CONSENTIUM,

LIBER UNUS¹.

RESPONDET AUGUSTINUS AD SCRIPTA, QUÆ IPSI CONSIDERANDA MISIT CONSENTIUS, DE ADHIBENDO USU MENDACII AD DETEGENDOS LATENTES PRISCILLIANISTAS, QUI SE CATHOLICOS MENTIUNTUR: DOCEATQUE NEC MENDACES PER MENDACIA, NEC BLASPHEMOS PER BLASPHEMIAS QUÆRENDOS ESSE. REFELIT PRISCILLIANISTARUM ERROREM ILLUM, IN DICTINI PRÆSENTIM LIBRO, CUI TITULUS « LIBRA, » REPERTUM, QUO IPSI DOGMATIZANT « AD OCCULTANDAM RELIGIONEM RELIGIOSOS DEBERE MENTIRI. » QUÆ EX DIVINIS LIBRIS IN HUIUS ERRORIS SUI PATROGINIUM TESTIMONIA PROFERUNT ET EXEMPLA, CONTENDIT PARTIM NON ESSE MENDACIA, PARTIM ETIAM QUÆ SUNT, NON ESSE IMITANDA. SOLVIT DIFFICULTATEM DE COMPENSATIVIS PECCATIS, IPSUM QUOQUE IMPROBANS MENDACIUM, QUOD AD TUENDAM SALUTEM CUJUSQUAM SEU TEMPORALEM SEU ÆTERNAM UTILE AC NECESSARIUM VIDEATUR, DENIQUE NUNQUAM OMNINO MENTIENDUM, IN HIS MAXIME REBUS QUÆ AD DOCTRINAM RELIGIONIS PERTINENT, INCONCUSSE TENERE CONSENTIUM JUBET ET ADVERSUS HÆRETICOS DEFENDERE.

I. MULTA mihi legenda misisti, Consenti frater charissime, multa mihi legenda misisti: quibus rescripta

¹ Scriptus circiter annum 420. — Vide Retract. lib. 11, cap. 60.